

כדאי לדעת: בבטיחות אין "ותק"

ואין "ניסיון"

עובדים ותיקים ומנוסים מעורבים בלא מעט תאונות ואירועי בטיחות

כתב פטר פישמן

ב ביקורי במפעלים ובישיבות ועדות הבטיחות שבהן אני משתתף, אני שומע, לא פעם, תיאורים של תאונות עבודה ואירועי בטיחות, שברובם מעורבים עובדים ותיקים מאוד. חברי ועדות הבטיחות מביעים במקרים כאלה את תמיחתם "כיצד עובד כל כך ותיק יכול היה להיות מעורב בתאונה, ובגלל פעולה פשוטה כל כך".

ההתמודדות עם בעיית מעורבותם של עובדים ותיקים רבים בתאונות ואירועי בטיחות הופכת לקשה יותר כאשר מי שהיה מעורב באירוע הוא לא אחר ממנהל העבודה במפעל - המופקד על שלומם של כל העובדים במקום. המעורבות הזאת יוצרת ניגוד עניינים במילוי התפקיד: שהרי אותו מנהל מוצג בפני העובדים כבעל הניסיון הרב ביותר, בעל הידע הרב ביותר בתחום העבודה המתבצעת, והנה - למרות זאת - גם הוא איננו חסין בפני כשלים בשמירה על הבטיחות.

בטחון עצמי מופרז אינני יתרון

עובד בעל ותק וניסיון עשיר כל כך בתהליכי העבודה, הוא, לרוב, היחיד המוסמך לבצע במקום העבודה פעולות של כיוונון מכונות, אשר על פי החוק חייבות להתבצע רק ע"י "אדם כשיר". והוא אכן עונה לתיאור הזה. וכך, גם בפעם הזאת, ביצע העובד הוותיק כיוונון שיגרתי של אחת המכונות אך לא הביא בחשבון בין שיקוליו את האפשרות שעמדת העבודה עברה שינויים: כדי לשפר את תהליך העבודה הוצמדה אל המכונה יחידה לניהול שינוע החומרים בתהליך, כך שהמעבר בעמדת העבודה נעשה צר יותר.

בסיוור שערכנו במקום התאונה - ממונה הבטיחות במקום ואני כמדריך בטיחות -

הם מנסים למצוא פתרונות לאפשרות של מקרים דומים, על ידי שיפור היבטי הבטיחות השונים: המיגונים, עמדות העבודה, שיטות העבודה והתהליכים, רענון הדרכות לעובדים ועוד, למרות שכולם היו מודעים לסיכונים הקיימים בעבודתו של העובד הבכיר אבל סמכו על הוותק ועל הניסיון שצבר עם השנים.

בעיה נוספת הנוצרת במקרים כאלה, נובעת משיטת הדיווח על התאונה. במספר מפעלים הדיווח הוא באמצעות טפסים סטנדרטיים לביטוח לאומי ולאגף הפיקוח על העבודה, שאותם ממלאים אנשי המינהלה של המפעל. כך, המידע המגיע אל גורמי הבטיחות במפעל (הממונה על הבטיחות ואחרים) הוא שטחי או חלקי, או שהם בכלל אינם מודעים להתרחשות התאונה. או כפי שהם מנסחים זאת: "לא עדכנו אותי". אבל, במקרים שהנושא יוצא משליטתו של המפעל ועובר לבדיקה לגורם חיצוני, ובמקרה הגרוע - לחקירה של ממש (משטרה, הפיקוח על העבודה, חברות הביטוח) - רק אז מזדרימים מנהלי המפעל לערב את הממונה על הבטיחות. וכך, באיחור רב, נדרש ממונה הבטיחות לברר את סיבות ונסיבות האירוע, אך הנתונים והמידע שהוא מקבל כבר עברו במסגרת הזמן והם מעוותים, לא שלמים ולעיתים גם אינם תואמים למציאות. קיים סיכון שהממונה על הבטיחות לא יוכל לבצע את המטלות הכלולות בתפקידו באופן סביר, כפי שמתחייב מדרישות חוק ארגון פיקוח על העבודה ותקנותיו.

כדי לבחון את היבטי הבטיחות בעמדת העבודה ואת האופן שבו התרחשה התאונה, זיהינו את קיצורי הדרך שהעובד בעל הניסיון הרשה לעצמו לעשות כדי לעכב כמה שפחות את תהליך העבודה: הוא השתמש בכלי עבודה אחד, כללי, לביצוע כל פעולות הכיוונון, במקום להשתמש בכלי עבודה ייעודי, נפרד, לכל פעולה ופעולה. הוותיק שנפגע טען: "הכלי הרב תכליתי איפשר לי לבצע את פעולות הכיוונון, עד היום, ללא כשל". אך הפעם הכלי "הכללי" כשל באחת מהתנועות, כך שכף ידו של העובד המנוסה נלכדה בין חלקי המכונה המסתובבים ונקטעה.

לדברי העובדים האחרים הוא התגאה בכך שהוא "רגיל לבצע את הפעולה הזאת ויכול לעשות אותה אפילו בעיניים עצומות". ואכן, חלק לא מבוטל מתאונות העבודה נגרם בגלל ביטחון עצמי מופרז שרובנו מסתמכים עליו, ובהגזמה בהערכה העצמית שלנו. במקרה של תאונה כולנו מופתעים ולא מבינים "איך זה היה יכול לקרות!". בבירור ראשוני של אירוע תאונה, סמוך להתרחשותו, טוען העובד שנפגע: "אין לי מושג איך זה קרה. במיוחד לי. אני, שמבצע את הפעולה הזאת כבר שנים. כזה דבר לא קרה לי אף פעם - עד היום".

מומלץ לערב בדיווח גם את ממונה הבטיחות

הבעיה העיקרית היא שחברי ועדות הבטיחות משנים את אופן החשיבה רק לאחר תאונה.

הכותב הוא מדריך בסניף תל אביב של המוסד לבטיחות ולגיהות

טופס דיווח פנימי על אירועי בטיחות (הצעה)

לאחר שנתקלתי בבעיית הדיווח במפעלים שונים עיצבתי טופס המאפשר לרכז פרטי אירוע חריג במועד קרוב ככל האפשר להתרחשות.

להלן, מבנה עקרוני של הטופס המומלץ:

לקחים, לערוך בכתב מימצאים ומסקנות הבירורים ולהציע למעביד צעדים מתאימים למניעת הישנות התאונות;... לרכז את כל המידע והתיעוד הקשור לתאונות עבודה ומחלות מקצוע שאירעו במפעל; ■

כך, המידע הנאסף יהיה אמין ומדויק יותר והממונה על הבטיחות יוכל לבצע את חובתו - המוגדרת בחוק - באופן סביר יותר, הן מההיבט המעשי והן לגבי הארגון שבו הוא מועסק: "לברר סיבותיהן ונסיבותיהן של תאונות עבודה ומחלות מקצוע במגמה להפיק

בירור סיבות ונסיבות של אירוע חריג (טופס פנים מפעלי)

תאונה/חשיפה - אקוטי/כרונית (הקף בעיגול)

1. פרטים אישיים של הנפגע:

שם פרטי ושם משפחה _____ תעודת זהות/ מס' עובד _____
 כתובת מגורים _____ תאריך לידה/ גיל _____
 מקום האירוע _____ מכונה/ כלי עבודה _____
 ותק בעבודה של הנפגע _____ תפקידו/ סמכויותיו _____
 תאריך/ שעת התרחשות האירוע _____ שעת תחילת עבודתו ביום האירוע _____
 מהות וחומרת הפגיעה _____ תאריך קבלת הדרכה בנושא בטיחות _____
 נושאי ההדרכה _____

2. תיאור האירוע על ידי הנפגע:

- מומלץ לבצע סמוך ככל האפשר למועד התרחשות האירוע.
- מומלץ לכלול: תיאור תחנת העבודה, המכונה, הפעולה הנדרשת, סדר פעולות עובר לתאונה

_____

_____

_____

חתימה/אישור הנפגע _____ תאריך _____

3. תיאור האירוע על ידי עדי ראייה (מנהלים ועובדים שהיו נוכחים במקום):*

- מומלץ לבצע סמוך ככל האפשר למועד התרחשות האירוע.

_____

_____

_____

שם + חתימה/אישור _____ תאריך _____

4. דיווח מביקור במקום

- מומלץ לבצע ע"י נאמן בטיחות או ממונה בטיחות המימצאים שאתרו:

_____

_____

רשימת הצילומים המצורפים:

1. _____

2. _____

3. _____

4. _____

5. החלטות ועדת הבטיחות שהתקבלו במהלך בירור התאונה

לשיפור נושאי הבטיחות והגיהות במקום התרחשות האירוע למניעת הישנות בעתיד

_____

_____

מילוי הטופס ע"י: _____ חתימה _____ תאריך _____

* ניתן להוסיף דפים עם תיאור של מדווחים נוספים